

Välkommen reform av uråldrig beteslag

Den 29:e augusti presenterades ett förslag inom ramen för den pågående utredningen om Livsmedelsstrategi 2.0. Förslaget rör en modernisering av det uråldriga kravet på utomhusvistelse för nötkreatur under den varma årstiden. Utredaren föreslår en ändring av den lag som en tidigare statsminister förärade Astrid Lindgren såsom 80-årspresent år 1988. Han snyltade på författarinnans popularitet. Det var gratis för honom, eftersom dåtidens jordbrukspolitik innebar att konsumenterna stod för fiolerna. Efter EU-inträdet har kostnaden skjutits över till de svenska djurbönderna.

LÅGVATTENMÄRKEN

Enbart ryktet om en eventuell lagändring medförde att media under våren 2024 översköldes av debattinlägg. Ett argument var att en liberalisering skulle hota de omtyckta betessläppen på vårarna. Andra debattörer hänvisade till intervjuundersökningar, där konsumenter säger sig vilja ha mjölk från djur, som går utomhus.

Men dessa skribenter glömde att svenskarna konsumerar mycket importerade ostar och andra mejeriprodukter, och då kommer råvaran oftast från inomhusgående kor. Debattörerna glömde också att genom marknadsmekanismens försorg kommer konsumenter också framgent att kunna köpa mjölk från betande kor. I ett förvirrat debattinlägg påstods att det blir ett förbud mot att släppa ut djuren. I debatten finns alltså en hel del lågvattenmärken.

OLIKA PERSPEKTIV

Istället behövs förnuft och kunskap för att värdera förslaget att stöpa om betesvånget. Då visar sig förslaget vara i samklang med aktuell forskning. En brittisk sociolog har just publicerat en studie av hur mjölkbönder och konsumenter ser på djurens inhyllning. Förutom en intervjuundersökning bland brittiska mjölkbönder omfattar hans arbete också en litteraturgenomgång.

Forskaren redovisar studier, som föga förvånande visar att det är viktigare för konsumenter att kor får beta än vad det är för bönder. I en studie i USA och Kanada uppgav 80 procent att kor bör ha tillgång till bete, men bland de respondenter som var veterinärer och branschfolk var förhållandet det omvända. Liknande resultat kommer från studier i Flandern och Brasilien, men mjölkbönder och rådgivare sade också att utomhusvistelsen ibland är ekonomiskt motiverad. Deltagare i fokusgrupper med mejeriproducenter i Kanada berörde överhuvudtaget inte tillgång till bete som en viktig aspekt av djurvälstånd.

NATURLIGT ELLER FRISKT?

Kornas betande framställs ofta som naturligt, men sambandet mellan naturlighet och djurskydd är inte uppenbart. Studier visar att lantbrukare i sin bedömning av djurens välbefinnande anser att djurens hälsa och komfort är viktigare än naturlighet, inklusive bete. Bönderna ser till att korna får ett bra liv och skyddas från insekter och dåligt väder.

Djurvälståndet förbättras när lantbrukarna kan driva sina gårdar rationellt. Enligt studier bland mjölkbönder i Tyskland, Danmark, Skottland och Kanada finns ett positivt samband mellan ekonomi och djurskydd, oavsett om djuren går på grönbete eller hålls inomhus.

LEVANDE VARELSER

Efter litteraturgenomgången redovisar forskaren resultatet från 21 personliga intervjuer med ägare till mjölkgårdar i England, Skottland och Wales. De intervjuade hade gårdar med både utegående djur och ständigt inhysta kor. Respondenterna hade mellan 100 och 900 mjölkkor.

Intervjuerna visar att mjölkbönderna har olika syn på sin djurhållning. Genomgående är att bönderna inte betraktar sina kor endast såsom produktionsmedel utan de inser givetvis att djuren är levande varelser som vill ha utlopp för sina medfödda beteendemönster. Även om brittiska mjölkbönder får lov att ständigt hålla djuren inomhus, är det många som släpper ut djuren.

ÖVERDRIVEN UPPMÄRKSAMHET

De intervjuade bönderna hade inga synpunkter på vad andra mjölkbönder gör. Frågan om grönbete är odramatisk i Storbritannien. Varje bonde sköter sina djur på det sätt som passar gårdens förutsättningar. Det finns inga krav från mejeriföretagen, handeln eller konsumenterna.

I Sverige har det blivit en överdrivet stor uppmärksamhet kring nötkreaturens grönbete. Inom båda systemen finns stora variationer, och dessa skillnader är viktigare. Det finns bättre och sämre sätt att hålla djur inomhus, och det finns bättre och sämre sätt att släppa ut djuren. Nu kommer reglerna om betesvång att ändras och det kommer att bli bra för djurvälståndet, för bönderna och för Sveriges livsmedelsförsörjning.

Källa: Shortall, O. (2024) *Should cows graze? A relational approach to understanding farmer perspectives on the ethics of grazing and indoor dairy systems.* Sociologia Ruralis.

JERKER NILSSON
INSTITUTIONEN FÖR EKONOMI
SLU UPPSALA

